

Pirohov-Tóth Barbara

A felsőoktatás átalakulása és dilemmái az elmúlt években

The Transformation and Dilemmas of Higher Education in Recent Years

ÖSSZEFOGLALÁS

Az elmúlt években tapasztalható kihívások jelentős hatást gyakoroltak a felsőoktatásra is. Éppen ezért, az elemzés legfőbb céljai közé tartozott a diplomások gazdasági aktivitásának vizsgálata, a felvett hallgatók számának alakulása képzési szintenként és életkor szerint, valamint Magyarország legnépszerűbb egyetemi képzési helyeinek bemutatása. Továbbá feltárára kerültek az oktatókat és hallgatókat érintő legfontosabb, újonnan megjelenő problémák. A vizsgálat alapját a KSH és a felvi.hu statisztikái képezték 2017-től 2020/2021-ig, valamint a feltárt eredményeket a hazai és a nemzetközi szakirodalmak támasztották alá. Megállapítható, hogy a gazdasági növekedés érdekében a felsőoktatás reformja egyre sürgetőbbé válik; ezáltal ugyanis a frissen végzett hallgatók a legmegfelelőbb tudással felvértezve kerülhetnek ki a munkaerőpiacra.

Journal of Economic Literature (JEL)

kódok: I25, J20, O00

Kulcsszavak: diplomások, munkaerőpiaci aktivitás, felsőoktatás, kihívások

SUMMARY

The challenges of recent years have also had a significant impact on higher education. Thus, the main objectives of the analysis were to examine the economic activity of graduates, the number of students admitted by level and age, and to present the most popular university locations in Hungary. In addition, the most important emerging issues affecting faculty and students were identified. The basis of the study was the statistics of the Hungarian Central Statistical Office (CSO) and felvi.hu from 2017 to 2020/2021, and the findings were supported by the domestic and international special literature. It can be seen that the reform of higher education is becoming increasingly important for economic growth, as it will allow newly graduated students to enter the labor market with the best knowledge

Journal of Economic Literature (JEL)

codes: I25, J20, O00

Keywords: graduates, labor market activity, higher education, challenges

PIROHOV-TÓTH BARBARA, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, Gazdaságtudomány Kar, Ihrig Károly Doktori Iskola (pirohovtothbarbara@gmail.com).

BEVEZETÉS

Állandóan változó világunkban a tudás szerepe egyre inkább hangsúlyosabbá válik (Molnár–Zuti, 2015). S bár az elmúlt években a felsőoktatási expanzió – a felvett hallgatók számának csökkenése által – mérséklődni látszik, ugyanakkor az egyetemi képzések népszerűségének így is számos oka lehet. Az egyik feltételezhetően az, hogy az ilyen szintű végzettséggel rendelkezők esetében a legmagasabb hazánkban a foglalkoztatottság és legalacsonyabb a munkanélküliség aránya (KSH 2021a; KSH 2021b). A másik motivációja a felsőoktatásba jelentkezőknek Adler és Stocker (2012:30) szerint az lehet, hogy „általában nagyobb kapcsolati hálóval rendelkeznek, rugalmasabban képesek alkalmazkodni a változásokhoz, több feladat megoldására alkalmasak, illetve több irányba képezhetőek tovább”, mint alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező társaik. A kutatás első részében 2017-től kerülnek bemutatásra a felsőfokú végzettségűek gazdasági aktivitásának változásai, a felvett hallgatók számának alakulásai képzési szintenként és életkor szerint, valamint hazánk felsőoktatásának legnépszerűbb képzési helyei. A tanulmány további célja pedig az, hogy rávilágítson az oktatókat és hallgatókat érintő legfontosabb, újonnan megjelenő problémákra, melyeket az elmúlt években tapasztalható globális változások indukáltak.

MÓDSZERTAN

Az elemzés legfőbb törekvései közé tartozik annak feltárása, hogy a felsőoktatásban milyen minőségi és mennyiségi változások mentek végbe az elmúlt években. A hazai és nemzetközi forráselemzésen túl szekunder adatelemzést végzek. A tanulmányban a 2017-2021 közötti időszak adatait elemzem. A Központi Statisztika Hivatal által közzétett statisztikák közül a foglalkoztatottak és munkanélküliek száma datait vizsgálom az alap és mesterfokozattal rendelkezők körében, lineáris trendillesztést végzek. Továbbá a felvi.hu felvételi adatbázisa alapján vizsgálom a felsőoktatási jelentkezésre és a felvételre vonatkozó adatokat. A kutatásban az alap- és mesterképzésekre, valamint a felsőfokú szakképzésre szeptemberben felvett hallgatók létszáma datait, valamint a felsőoktatásban részt vevők életkor szerinti megoszlását vizsgálom. A minta alapját képező statisztikai adatok Microsoft Excel dokumentumban kerültek rögzítésre, majd a főbb eredményeket táblázatok és ábrák formájában szemléltettem. A vizsgált időszak lineáris trendjeinek vizsgálatát végzem el a felsőoktatási felvételi és részvételi adatokon is.

1. táblázat: A felsőfokú végzettségűek gazdasági aktivitásának alakulása

		Időszak (ezer fő)				
		2017	2018	2019	2020	2021
Alapképzés	Foglalkoztatottak	714	688	709	708	733
	Munkanélküliek	12,6	10,1	9,5	13,7	13,3
Mesterképzés	Foglalkoztatottak	491	574	594	649	722
	Munkanélküliek	6,2	7,7	9,5	10,4	12,6

Forrás: KSH 2021a és KSH 2021b alapján saját szerkesztés

A FELSŐFOKÚ VÉGZETTSÉGŰEK MUNKAERŐPIACI AKTIVITÁSÁNAK ALAKULÁSA

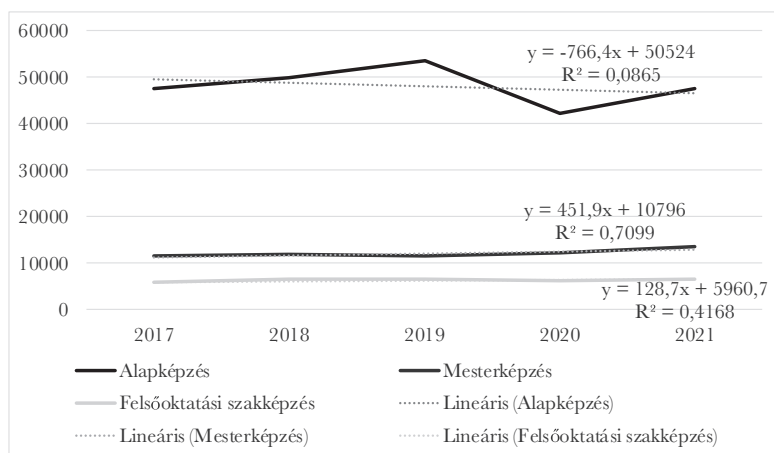
A diplomával rendelkezők pozitív gazdasági aktivitása ellenére a Központi Statisztikai Hivatal adatain megvizsgáltam, hogy az elmúlt négy évben (2017-től 2021-ig) megfigyelhető-e egyfajta elmozdulás a foglalkoztatottak és a munkanélküliek számának alakulásában (1.táblázat).

Az 1. táblázat alapján megfigyelhető a mesterképzésben résztvevők foglalkoztatottságának folyamatos növekedése. Az ilyen iskolai végzettséggel foglalkoztatott munkavállalók száma négy év alatt 231 ezer fővel bővült. Az alapképzést végzők esetében nem tapasztalható drasztikus növekedés, sőt esetükben 2018-ban 714 ezer főről 688 ezer főre csökkent a foglalkoztatottak száma, majd 2021-re meghaladta a 2017-es létszámot. A munkanélküliség alakulásában a 2020-ban megjelent koronavírus járvány eredményezett növekedést mindkét képzési szint esetében, ugyanakkor a mesterképzéssel rendelkezők esetében csak kisebb mértékű negatív változás észlelhető. Az eredmények tehát alátámasztják a magasabb iskolai végzettségűek nagyobb munkaerőpiaci sike-

rességét. Ezt erősítette meg kutatásában Nagy (2016) is. Megvizsgáltam mindkét képzési szint esetében a foglalkoztatottak és munkanélküliek számának lineáris trendjét. Mind a négy esetben pozitív trend figyelhető meg, tehát mind az alap-, mind a mesterképzésben szerzett diplomával rendelkezők létszáma emelkedik a foglalkoztatottak és a munkanélküliek körében is. 2020-ban Magyarországon a 25-64 éves népesség 27,2%-nak volt csak felsőfokú végzettsége, mely jelentősen elmarad az OECD átlagához (39%) képest. A nemek szerinti csoportosítás során pedig azt láthatjuk, hogy a nők nagyobb arányban rendelkeznek diplomával (31,3%) mint férfi társaik (23%) (OECD, 2020).

Érdekes lehet a hallgatók minőségi és mennyiségi összetételeinek változásait is megvizsgálni 2009-től 2016-ig számuk 20%-kal mérséklődött (Polónyi, 2018) és csak 2017-től lehetett emelkedést tapasztalni az egyetemre felvettek számában. A növekedés egészen 2020-ig tartott, amikor is a felsőoktatásba jelentkező fiatalok létszáma ismét 20,5 ezer fővel esett vissza. Ez többségében az alapképzésre jelentkező fiatalokat (-19,5 ezer fő) érintette leginkább (1. ábra), melynek legfőbb oka Polónyi (2021) szerint a Kormány 335/2014. (XII. 18.) Korm. rendelete (a felsőoktatási felvételi

1. ábra: A felsőoktatásba felvettek számának alakulása képzési szintenként

Forrás: felvi.hu (2021a) adatai alapján saját szerkesztés

eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet módosításáról) által 2020-tól kötelező emelt szintű érettségi bevezetése lehet. Míg Trautmann–Vida (2021) a felsőoktatásba jelentkező hallgatók számának csökkenését a felvételi minimum ponthatárok 2015-ben történő bevezetésével magyarázta leginkább.

A vizsgált időszakban az alap és mesterképzés esetében pozitív-, az alapképzés esetében negatív lineáris trend figyelhető meg, a felsőoktatási létszámcsökkenés tehát elsősorban az alapképzésre jelentkezők visszaesésének következménye.

A képzési területeket tekintve a pedagógus, a műszaki, az infómatikai, az agrár és a sporttudományi képzésekre jelentkezők esetében tapasztalható a legnagyobb visszaesés. Míg a legnépszerűbb szakok közé 2021-ben is a gazdaságtudományi- (29361 fő), a bölcsész tudományi (17593 fő), a műszaki szakok (13986 fő) és a pedagógusképzés (13110 fő) sorolható (felvi.hu, 2021b). A felsőoktatási felvételi követelmények változása tehát jelentős hatást gyakorolt a hallgatók létszámának változására, emellett ugyanakkor a hallgatók bejutási esélyei növekedtek. Ez a tendencia pozitív hatást gyakorolt a hátrányosabb helyzetű térségekből származó fiatalok sikeres egyetemi felvételi eljárására, ennek ellenére számuk még

így is alulmarad az összes kistérség átlagához képest (Polónyi, 2021). Az abszolutórium megszerzését követően az első álláskereső idejét is meghatározhatja az adott képzési terület. Kiss–Pierog (2017) szerint az Gyógyszerésztudományi Karon, az Általános Orvostudományi Karon, valamint a Fogorvostudományi Karon végzettekre rövidebb álláskereső idő jellemző, mint a Gyermekeknevelési és Felnőttképzési Kar, valamint a Mezőgazdaságtudományi Kar hallgatóira. Megfigyelhető, hogy nem csak az adott karnak és szakterületnek lehet azonban meghatározó szerepe a hallgatók munkaerőpiaci sikerességében, hanem az adott intézménynek is. A következőkben azoknak a képzési helyeknek az alakulását tekintem át, melyek hazánkban a legnépszerűbbek voltak a hallgatók körében 2017-től napjainkig (2. táblázat).

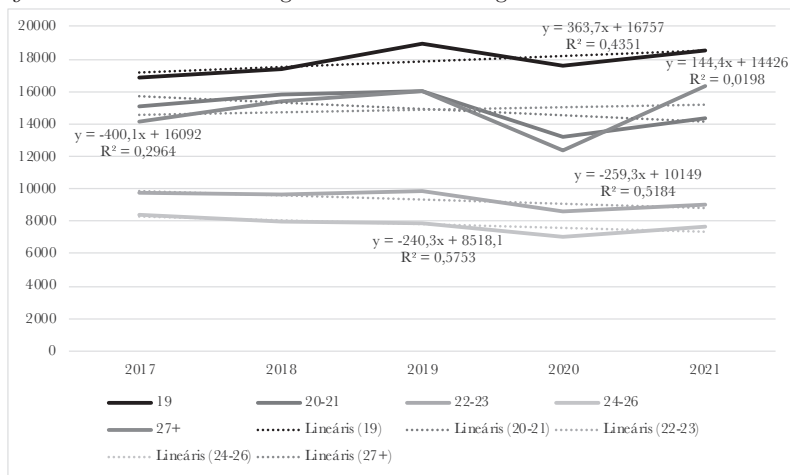
A főváros erőteljes dominanciája figyelhető meg az alap- és mesterképzésben résztvevők esetében. Görög–Kovács (2019) egyetemisták körében végzett mélyinterjú vizsgálata során rámutatott arra, hogy a hallgatók nem elsősorban a budapesti intézmények magasabb presztízse miatt költöznek a fővárosba, hanem a jobb lehetőségek miatt (pl. jobb életszínvonal, családból való kiszakadás miatt). A vidéki centrumokat vizsgálva azt láthatjuk, hogy Budapest

2. táblázat: A felsőfokú oktatásban résztvevő hallgatók leggyakoribb képzési helyének alakulása az elmúlt időszakban

Területek	Időszak			
	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Budapest	52,80%	52,80%	52,60%	53%
Pest megye	2,50%	2,30%	2,20%	2%
Győr-Moson-Sopron vármegye	5,40%	5,30%	5,40%	5,20%
Baranya vármegye	6,60%	6,60%	6,60%	6,80%
Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye	3,50%	3,40%	3,40%	3,30%
Heves vármegye	2,30%	2,30%	2,40%	2,20%
Hajdú-Bihar vármegye	9,30%	9,50%	9,70%	9,80%
Csongrád-Csanád vármegye	7,60%	7,70%	7,50%	7,80%
Együtt összesen	90%	89,90%	89,80%	90,10%

Forrás: KSH (2021) alapján saját szerkesztés

2. ábra: A felsőoktatásban résztvevő hallgatók életkor szerinti megoszlása

Forrás: saját szerkesztés a felvi.hu (2021c) adatai alapján

mögött a legerősebb szerepet Hajdú-Bihar vármegye (Debreceni Egyetem), Csongrád-Csanád vármegye (Szegedi Tudományegyetem), Baranya vármegye (Pécsi Tudományegyetem) és Győr-Moson-Sopron vármegye (Széchenyi István Egyetem) tölti be a hazai felsőoktatásban.

Gál (2005:278) kutatásában megerősítette, „hogy a hazai felsőoktatás jelenlegi regionális szerkezete még messze van az optimálistól, ugyanis a vidéki egyetemi központok súlya és mérete elmarad az európai átlagértékektől”. A magas hallgatói létszámhoz a Debreceni Egyetem esetében az is hozzájárulhat, hogy minden képzési szinten itt a legmagasabb azoknak a hallgatóknak az aránya, akik a leghátrányosabb térségekből kerültek ki (Polónyi, 2019). Továbbá Polónyi (2018:117) kutatásában arra is rávilágított, hogy „a szegényebb régiók egyre inkább bezárulnak, azaz a régió fiataljai egyre kevésbé tudnak saját régiójukon kívül tanulni, a gazdagabb régiók esetében pedig egyre inkább növekszik a fővárosban tanulók aránya”. A területi-társadalmi egyenlőtlenségek további növekedését eredményezhetik még a megreformált felvételi követelmények is (Vit-Holb, 2022). Az élethosszig tartó tanulás szemléletének erősödésének következtében ma már nem csak a hátrányos helyzetű, de a különböző ge-

nerációk felsőoktatási tanulmányainak támogatására is nagyobb hangsúlyt kell fektetni. Éppen ezért az oktatási rendszer egyik legfontosabb feladatát képezi az eltérő társadalmi csoportok tanulmányi eredményességének növelése, elősegítése. A felsőoktatási rendszerben megjelenő heterogén hallgatói csoportokat azonban „másfajta ismeretekre, másfajta módon kell oktatni” – ismerte fel tanulmányában Barakonyi (2004:3). A 2. ábra rávilágít a hallgatók életkori szerinti megoszlására hazánkban.

Minden korosztály tekintetében látható, hogy a 2019-ben elkezdődött hallgatói létszámcsökkenés 2020-ban tetőzött és leginkább a 27 évesnél idősebbeket érintette. Ugyanakkor 2021-re ez a tendencia megtörni látszik, minden életkori csoport esetében nőttek az egyetemre felvettettek számai. A trendvonalakat megvizsgálva a 19 éves és a 27 év fölötti korosztályban találunk pozitív lineáris trendet, a köztes korosztályok mindegyikében negatív trend érvényesül a vizsgált időszakban. Az Eurostat 2019-es felmérése szerint, Magyarországon az egyetemen tanuló hallgatók száma a megfelelő korú népesség százalékában nem tér el jelentősen az EU-s átlagtól. Nagyobb különbség csak a 20 éves korcsoport esetében tapasztalható, ahol hazánk 32,1%-os rátája elmarad az EU 42,6%-hoz képest.

A FELSŐOKTATÁS DILEMMÁI

Jelenleg az egyik legfontosabb és folyamatosan napirenden levő kérdés az Európai Unió tagállamaiban a képzési rendszer átalakítása, a pályorientáció megoldása, valamint az iskola és a munkahely közötti átmenet zökkenőmentessé tétele, illetve ezzel párhuzamosan a lemorzsolódás csökkentése. Ezek sikeres megvalósítása érdekében törekvéseket tesznek arra is, hogy a felsőoktatási tananyagokat a munkaerőpiaci követelményekhez igazítsák (Mathisen–Jorgensen, 2021; Suler et al., 2021). Az oktatási rendszer gazdasági igényeinek kiszolgálásáról azonban eltérő véleményekkel találkozhatunk a szakirodalomban. A kritikus vélemények alapján, az oktatási rendszer egyre kevésbé képes kielégíteni az elvárásokat és hatékonyan átadni a megfelelő szaktudást. Az oktatás hatékonyságát és minőségét megkérdőjelező tanulmányok közé sorolható többek között Szerepi (2006), Arum–Roksa (2010), Shin (2014), Derényi (2018), Henrekson–Wennström (2019), Király–Géring (2020), Farmer (2020). Ellenkező álláspontot képvisel ugyanakkor Polónyi (2020:67), aki a „Felsőoktatás politikai gazdaságtana” c. művében kifejti, hogy a „multinacionális gazdasági szereplők megjelenésével egyre inkább teret nyert a versenyképes gazdasági szereplők igényei felé történő elmozdulás a felsőoktatási képzésben, s ezzel egy időben a felsőoktatási szféra autonómiájának lassú visszaszorítása”. Joggal merül fel tehát a kérdés, hogy valóban csökkenni látszik a hallgatók tudása, az oktatási rendszer színvonala és kevésbé hatékonyan tudja átadni a szükséges tudást a munkaerőpiacra kilépőknek? A válasz minden bizonnyal még várat magára, azonban ez az érzés az oktatási rendszer minőségének romlásával kapcsolatban aligha tekinthető újkeletűnek. A vélhetően pszichológiai, szociológiai és egyéb okokra visszavezethető negatív vélemény nemzetközi szinten is megfigyelhető. A feltételezés tehát mindig is adott volt, ennek alátámasztása azonban mindeztől még nem történt meg, hiszen a tudás színvonalát, mértékét a különböző évtize-

dekben eltérő módon értelmezték így mérésük aligha volt lehetséges (Lukács, 1991). Molnár és szerzőtársai (2020) tanulmányukban összefoglalták az elmúlt években megjelenő új tudás átadási módszereket (pl. gamifikáció, tükrözött osztályterem, szimuláció), melyek célja, hogy hatékonyabbá tegyék a tanulási folyamatokat. Ezen innovatív módszerek kidolgozása rámutat az oktatási rendszer azon törekvésére, hogy a digitalizáció adta lehetőségek felhasználásával változtassanak korábbi gyakorlataikon.

Az oktatási rendszer kiemelt szerepet tölt be a gazdaság sikeres fejlődésében azáltal, hogy a munkaerő-kínálat megfelelő, magas szintű tudással, készségekkel és képességekkel kell rendelkezzen (Jóna, 2013). Sipos és társai (2020a) a frissdiplomás kompetenciái és a bérek kapcsolatát vizsgáló kutatásukban rávilágítottak a felsőoktatás egyik legjelentősebb kihívására, vagyis, hogy a tudásközpontú oktatást miként lehet kompetenciaalapúra váltani. A munkáltatókat ugyanis egyre inkább a jelöltek és a munkavállalók valós és gyakorlati ismeretei érdeklik, mint oktatásuk formális szintje. Ennek érdekében, a jövőben az egyetemeknek kiemelt figyelmet kell fordítani a munkaerőpiacra történő kilépést elősegítő programok szervezésére és kivitelezésére, valamint, a kurzusok fejlesztésére (Ádler–Stocker, 2012; Varga, 2014). A Sipos és társai (2020a) által írt tanulmány célja továbbá, hogy bemutassa a frissdiplomás kompetenciái és a munkahelyi sikeresség, ezen belül a bérek közötti összefüggéseket a Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) eredményei alapján. A cikk szerzői rámutatnak arra, hogy a magasabb béreket nemcsak a kiváló képességeknek és kimagasló tehetségnek köszönhetően lehet elérni, hanem számos véletlen tényező is szerepet játszhat az érvényesülés folyamatában, és ezek nagymértékben befolyásolhatják az egyedi életutak alakulását. Ilyen például a szerencsés időzítés, a társadalmi-családi háttér, a közösségi és környezeti támogatás. A PTE végzettjeinél két kompetencia területnek volt szignifikáns hatása a fizetésekre; az egyik a társadalmi-érzelmi tényezőcsoport volt, míg a másik a módszertani. Ezek egy része explicit módon megjelenik

a felsőoktatási tárgyak képzési és kimeneteli követelményeiben (például tervezés, szervezés, gazdasági érvelés, tárgyalás, idegennyelv-tudás, informatikai készségek). A másik része (például asszertivitás, kritikus gondolkodás, kitartás, döntési képesség) viszont nem szerepel a képzési és kimeneteli követelmények között, vagy csak implicit módon. A részvételi kompetenciák fejlesztése sajátos oktatási módszereket (aktív oktatás, társak egymástól tanulása, mentorálás, tréning stb.) igényel, amelyek alkalmazása többek között függ a szaktól, a csoportlétszámtól, az oktatói habitustól. Az egyetemeknek kulcsfontosságú szerepük van abban, hogy mindenki, aki diplomát szerzett, egyformán fel legyen szerelve a munkahelyi sikerhez szükséges eszközökkel, és az egyetemi oktatásnak biztosítania kell a munkahelyi képességek képzését minden hallgató számára, beleértve a kommunikációt, a csapatmunkát és a szervezési készségeket is (Milburn, 2012). A megfelelő kompetenciák elsajátításának szükségességére világított rá Kiss–Máté (2016:16) is, akik szerint a foglalkoztatók „a kiválasztás során a szakmai gyakorlati tudást, a rugalmasságot, az önálló munkavégzést, az ismeretek alkalmazásának és az információk rendszerezett alkalmazásának képességét, valamint a szabályokhoz való alkalmazkodást” keresik leginkább a jelölték képességei között. A diplomások telített piacán az az egyéneknek képesnek kell lenniük azonosítani és hangsúlyozni azokat a személyes erősségeiket és tapasztalataikat, amelyek megkülönböztetik őket társaiktól. Ennek érdekében nélkülözhetetlenné válik az önismeretük fejlesztése, ami segítheti őket abban, hogy felismerjék, hol állnak a legjobban, így olyan lehetőségeket kereshetnek a munkaerőpiacon, amelyek egyszerre kívánatosak és reálisak (St Jorre et al., 2019).

Zakota (2020:69) tanulmányában kiemelte, hogy „a Covid-19 vírus megjelenése új körülményeket és elvárásokat teremtett az oktatásban a tanulás és a részvétel szempontjából egyaránt”. A krízishelyzet során a kompetencia alapú oktatási rendszer kialakítása mellett az oktatók tudásának aktualizálására, a technológiai folyamatok elsajátítására, valamint az

új ismeretek hallgatók felé történő produktív közvetítésére is kiemelt figyelmet kellett fordítani. A távoktatás egyik napról a másikra történő bevezetése rugalmasságot és bizalmat követelt meg az oktatási rendszerben résztvevőktől. Nem minden esetben volt ugyanis zökkenő mentes a gyors online oktatásra történő átállás: a gyakorlatban ugyanis előfordult, hogy a hallgatók digitalizációs fejlettsége gyakran meghaladta a pedagógusokét, így az oktatott tantárgyak innovációs fejlődéseinek megismérése érdekében az oktatók képzéseken történő részvétele igencsak sürgetővé vált. Az új digitális ismeretekkel és módszerekkel felvértezve ugyanis képessé válhattak a hallgatók figyelmének hosszútávú fenntartására (Pirohov–Kiss, 2020). Eringfeld (2021) ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy a piacodás elleni küzdelem, valamint a közösségépítő és szocializációs folyamatok folytatása érdekében hosszútávon elengedhetetlenné válik, hogy az egyetemek továbbra is fizikai helyekként létezzenek, ahol az oktatás megtestesült formában, megosztott terekben és valós időben történjen. A jelenléti oktatás mellett azonban az online oktatásnak is számos előnye lehet. Egyik ilyen, hogy a folyamatos oktatás lebonyolítása érdekében, rövid időn belül rákötelezte az oktatókat arra, hogy korábbi tanítási módszereiken változtassanak és otthonukból, interneten alapuló technikai eszközök segítségével tartsák meg kurzusukat. Az otthoni tanulás mellett szóló érv lehet még többek között a rugalmasság, az önállóság a fizikai költségek (pl. egyetemi intézmények fenntartása) és az utazási idő megspórolása is. Ellenben, az online térben megtartott órák hátrányaként említhető meg, hogy gyakran igen megterhelőek voltak a pedagógusok számára, hiszen a hallgatók interakciója minimális vagy alig volt, így a kommunikáció igencsak egyoldalúvá vált (Kálmán et al., 2021; Shagiakhetova et al., 2022). S bár a hallgatók többségének a távolléti oktatáshoz szükséges eszközök használata nem okozott nagy fennakadást, a járvány megjelenése számos más területen jelentett nekik is akadályt (Akai–Karatas, 2020; Efrina, 2021). Fekete (2021) négy magyaror-

szági egyetem 18-29 éves egyetemistái körében végzett vizsgálata alapján megállapította, hogy jelentősen nőtt a diákok leterheltsége is az online oktatás bevezetésével, mely az egyéni tanulással töltött idő emelkedését eredményezte. Horváth és társai (2021) szerint a tanulás során jelentkező motiváció hiánya, a családi problémák és a privát szféra hiánya jelentette számukra a legnagyobb nehézséget. Shin már 2014-ben felhívta rá a figyelmet, hogy az egyetemre felvett fiatalok tudása, felkészültsége is mérséklődött a korábbi évekhez viszonyítva, melynek oka részben abban állhat, hogy a technológiai fejlődés következtében a fiatalok bárhol és bármikor hozzáférhetnek a szükséges információkhoz. Kiss (2015) ugyanakkor tanulmányában hangsúlyozta, hogy a „diplomások munkaerőpiaci sikerességében a jó tanulmányi eredmény, a tanulmányok során nyújtott többletteljesítmény és a magasabb szintű nyelvtudás előnyt jelenthet”. Ezt erősítik meg kutatásukban Fónai és társai (2014) is, akik szignifikáns kapcsolatot mutattak ki a tanulmányi eredmény és a munkanélküliség alakulása között, vagyis a jobb tanulmányi eredményt elérő hallgatók kisebb eséllyel válnak munkanélkülivé. Éppen ezért az oktatási rendszer egyik új feladatát jelentheti annak a tudásnak az átadása, hogy a hallgatók hogyan tudják a leghatékonyabban és felelősségteljesen felhasználni a digitalizáció adta lehetőségeket (Hülber et al., 2020). Ősz (2020) tanulmányában rávilágít egy olyan új oktatási modell szükségességére, amely igazodik a mobilgeneráció információszerezési igényeihez, az „ingertülhalmozáshoz”, de meghagyja a tradicionális elemek szociális és társadalmi dimenzióit.

Az elmúlt években – vélhetően a globális kihívások eredményeként – a felsőoktatási rendszeren belül is egyre fontosabb kérdéssé vált az idősebb generáció oktatása és képzése (generáció menedzsment), a duális képzés, valamint a különböző csoportok közötti szakadék csökkentése (diverzitás menedzsment). A tudásalapú társadalmunkban éppen ezért minden eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani az egyetemi szintet követő továbbképzések biztosítására

és a tudás átadásának eszközeit és módszereit illetően is a lifelong learning növekvő szerepére kell felkészülni (Simai, 2018; Cropley–Knapper, 2021). „A felsőoktatás számára a változó hallgatói igényekhez való gyors alkalmazkodás során kialakított innovatív tanulási technológiák jelenthetik ugyanis a tartós versenyelőny biztosítását” (Sipos et al., 2020).

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmányban a Központi Statisztikai Hivatal és a felvi.hu statisztikai adatain megvizsgáltam 2017-től a felsőfokú végzettségűek gazdasági aktivitásának változásait, a felvett hallgatók számának alakulását képzési szintenként és életkor szerint, valamint hazánk felsőoktatásának legnépszerűbb képzési helyeit. Továbbá a tanulmány célja, hogy rávilágítson az oktatókat és hallgatókat érintő legfontosabb, újonnan megjelenő problémákra, melyeket az elmúlt években tapasztalható globális változások indukáltak. A felsőoktatás minőségi és mennyiségi összetételének komplex feltárása érdekében hazai és nemzetközi forráselemzést is végeztem. Összefoglalva, a felsőoktatást és a munkaerőpiacot leginkább érintő változások:

- A koronavírus-járvány következtében nőtt a munkanélküliek száma a felsőfokú végzettségűek esetében is, azonban az ő esetükben tapasztalható a legkisebb emelkedés.
- A felsőoktatás felvételi követelményeinek változásai a hallgatók számának csökkenését eredményezték 2020-ban, ugyanakkor a hallgatók bejutási esélyei növekedtek.
- A magasabb iskolai végzettség nagyobb munkaerőpiaci sikerességet eredményezhet.
- A főváros erőteljes dominanciája figyelhető meg az alap és mesterképzésben résztvevők esetében.
- Az élethosszig tartó tanulás szemléletének erősödésének következtében ma már nem csak a legfiatalabb korosztály, hanem különböző generációk is megtalálhatóak a felsőoktatásban, akiknek hatékony oktatá-

sa más módszereket követel meg.

- A gazdasági növekedés és versenyképesség biztosítása érdekében számos szerző (többek között Adler–Stocker, 2012; Király–Géring, 2020; Sipos et al., 2020) új felsőoktatási reform kialakításának szükségességét hangsúlyozza.
- A krízis helyzet okozta megváltozott körülmények által az oktatók tudásának aktualizálására, a technológiai folyamatok elsajátítására, valamint az új ismeretek hallgatók felé történő produktív közvetítésére is kiemelt figyelmet kell fordítani.
- Az oktatási rendszer egyik új feladatát jelentheti annak a tudásnak az átadása, hogy a hallgatók hogyan tudják a leghatékonyabban és felelősségteljesen felhasználni a digitalizáció adta lehetőségeket (Hülber et al., 2020).

FELHASZNÁLT IRODALOM

Akat, Muhammed – Karatas, Kasim (2020): Psychological Effects of COVID-19 Pandemic on Society and Its Reflections on Education. *Electronic Turkish Studies*, 15 (4), pp. 2-14. <https://doi.org/10.7827/Turkish-Studies.44336>

Arum, Richard – Roksa, Josipa (2010): *Academically Adrift: Limited Learning on College Campuses*. Chicago, University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226028576.001.0001>

Barakonyi Károly (2004): Egyetemek rangsorolása, teljesítményük értékelése. *Vezetéstudomány*, 35 (1-6), pp. 2-7.

Derényi András (2018): A tanítás és tanulás minőségének javítása az elmúlt 10 évben. In: Kovács G.-Temesi J. (2018): *A magyar felsőoktatás egy évtizede 2007-2018*. NKK Kötetek 2. pp. 130-146.

Efriana, Leli (2021): Problems of Online Learning during Covid-19 Pandemic in EFL Classroom and the Solution. *JELITA*, 2 (1), pp. 38-47.

Eringfeld, Simone (2021): Higher education and its post-colonial future: utopian hopes and dystopian fears at Cambridge University during Covid-19. *Studies in Higher Education*, 46 (1), 146-157. <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1859681>

Eurostat (2019): Students in tertiary education by age groups - as % of corresponding age population. [https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submit-](https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submit-ViewTableAction.do)

[ViewTableAction.do](https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submit-ViewTableAction.do)

Farmer, Gavin (2020): *Education: Our Flawed and Outdated System*. Capstone Project Poster Presentation, College Preparatory Academy, University of Nebraska-Lincoln.

Fekete Mariann (2021): Megkoronázott sebezhetőségek-avagy a fiatalság új típusú megélése. *Iskolakultúra*, 31 (2), pp. 54-75. <https://doi.org/10.14232/ISK-KULT.2021.02.54>

Felvi.hu (2021a): Jelentkezők és felvettek megoszlása képzési szintenként idősorosan. https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult_evek_statistikai/kepzesi-szintenken

Felvi.hu (2021b): Jelentkezők és felvettek száma képzési területenként. https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak/jelentkezoek_es_felvettek/21A_jelentkezoek

Felvi.hu (2021c): Jelentkezők és felvettek korosztály szerint. https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak/elmult_evek/!ElmultEvek/index.php/elmult_evek_statistikai/korosztalyok?filters%5Bستا_cv%5D=2021%2F%2C3%81

Fónai Mihály – Kotsis Ágnes – Szűcs Edit (2014): A munkaerő-piaci sikeresség vizsgálata. *Felsőoktatási Műhely*, 8 (4), pp. 91-108.

Gál Zoltán (2005): Az egyetemek szerepe a regionális innovációs hálózatokban. In: Buzás N.: *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. JATEPress. pp. 269-292.

Görög Vivien – Kovács Péter (2019): Egyetemek hallgatói megtartóképessége. *Köz-Gazdaság - Review of Economic Theory and Policy*, 14 (1), pp. 24 - 29. <https://doi.org/10.14267/retp2019.01.05>

Henrekson, Magnus – Wennström, Johan (2019): 'Post-truth' schooling and marketized education: Explaining the decline in Sweden's school quality. *Journal of Institutional Economics*, 15 (5), pp. 897-914. <https://doi.org/10.1017/S174413741>

Horváth László – Czirfusz Dóra – Míslay Helga – N. Tóth Ágnes (2021): Alkalmazkodási stratégiák a távolléti oktatás során hallgatói, oktatói és intézményi szinten. *Neveléstudomány: Oktatás – Kutatás – Innováció*, 9 (3), pp. 23-42. <https://doi.org/10.21549/ntny.34.2021.3.2>

Hülber László – Papp-Danka Adrienn – Dringó-Horváth Ida (2020): A felsőoktatás digitális oktatási kultúrájának korrajza szakértői interjúk alapján. *Opus et Educatio*, 7 (4), pp. 302-330. <https://doi.org/10.3311/ope.401>

- Jóna György (2013): A felsőoktatás és a foglalkoztathatóság integrációjának technikát. In: Darvai T.: *Felsőoktatás és munkaerőpiac-Eszményektől a kompetenciák felé*. SETUP-Belvedere Meridionale, Szeged. pp. 45-66. <https://doi.org/10.14232/belvbook.2013.58502.b>
- Király Gábor – Géring Zsuzsanna (2020): Gazdasági, társadalmi és egyéni értékteremtés a felsőoktatásban. *Educatio*, 29 (1), pp. 19-32. <https://doi.org/10.1556/2063.29.2020.1.2>
- Kiss Zsuzsanna (2015): Fiatal magyar diplomások foglalkoztathatósága (Az első álláskeresési időt befolyásoló tényezők). in: Pusztai Gabriella–Kovács Klára (szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Nagyvárad, Partium Press, pp. 55–65.
- Kiss Zsuzsanna – Máté Domicián (2016): „Frissdiplomás foglalkoztathatósága vállalati szemszögből, Avagy Mit preferálnak a munkaadók? = Analysis of Young Graduates Employability in Corporate Perspective, What Kind of Preferences Employer Have?“. *TAYLOR* 8 (2), pp. 11-18.
- Kiss Zsuzsanna – Pierog Anita (2017): A Debreceni Egyetem végzettségének regionális munkaerő-piaci jellemzői. *Régiókutatás Szemle*, 2 (1), pp. 7-15. <https://doi.org/10.30716/RSZ/2017/1/12>
- KSH (2020a): A foglalkoztatottak száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint, nemenként. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0008.html
- KSH (2020b): A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint, nemenként. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0027.html
- KSH (2021): Felsőfokú alap-és mesterképzésben részt vevő hallgatók képzési hely szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0042.html
- Kálmán Orsolya – Eszes Fruzsina – Kardos Dorottya – Lénárd Sándor – Pálvölgyi Lajos – Szivák, Judit (2021): Arctalanság a távolléti felsőoktatásban. Oktatók és hallgatók dilemmái és kritikus eseményei a távolléti oktatás első időszakában. *Neveléstudomány: Oktatás – Kutatás – Innováció*, 9 (3), pp. 43–61. <https://doi.org/10.21549/NTNY.34.2021.3.3>
- Lukács Péter (1991): *Színvonal és szelekció. Oktatáspolitikai elemzés*. Educatio Kiadó, Budapest. ISBN 963 404 176 0
- Matisen, Line – Jorgensen, Eva (2021): The significance of knowledge readiness for co-creation in university industry collaborations. *Innovation*, 23 (4), pp. 534-551. <https://doi.org/10.1080/14479338.2021.1882862>
- Milburn, Alan (2012): *University Challenge: How Higher Education Can Advance Social Mobility: A Progress Report by the Independent Reviewer on Social Mobility and Child Poverty*. London: The Cabinet Office.
- Molnár Gabriella – Zuti Bence (2015): *Egyetemek gazdaságfejlesztési hatásainak mérése*. XXXII. OTDK április 10-12. Budapesti Gazdasági Főiskola KKK, Budapest. pp. 52-66. ISBN 978-963-306-416-0
- Molnár Gyöngyvér – Turcsányi-Szabó Márta – Kárpáti Andrea (2020): Digitális forradalom az oktatásban – perspektívák és dilemmák. *Magyar Tudomány*, 181 (1), pp. 56-67. <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.1.6>
- Nagy Katalin (2016): Az oktatás gazdasági értékei. *Opus et Educatio*, 3 (3), pp. 312-323. <https://doi.org/10.3311/ope.106>
- OECD (2020): Adult Education level. <https://data.oecd.org/eduatt/adult-education-level.htm>
- Pirohov-Tóth Barbara – Kiss Zsuzsanna (2020): A negyedik ipari forradalom oktatásra és munkaerőpiacra gyakorolt hatása. *Régiókutatás Szemle*, 5 (2), pp. 27-34. <https://doi.org/10.30716/RSZ/20/2/3>
- Polónyi István (2018): A hazai felsőoktatás felvételi tendenciái és hallgatólétszámának néhány jellemzője. In: Kovács G.-Temesi J. (2018): *A magyar felsőoktatás egy évtizede 2007-2018*. NKK Kötetek 2, pp. 111-129.
- Polónyi István (2019): Egyetemek és régiójuk: különös tekintettel a Debreceni Egyetemre. *Debreceni Szemle*, 1 (23-24), pp. 115-129.
- Polónyi István (2020): *A felsőoktatás politikai gazdaságtana: Magyarország a 21. századi iskolázottsági és innovációs versenyben*. Gondolat Kiadó, Budapest. ISBN 978 963 693 783 6
- Polónyi István (2021): A felvételi követelmény megváltozásának hatása a felsőoktatás területi rekrutációjára. *Tér és Társadalom*, 35 (2), pp. 110-124. <https://doi.org/10.17649/TET.35.2.3310>
- Shin, Jung Cheol (2014): University Teaching: Redesigning the University as an Institution of Teaching. In: J. C. Shin & U. Teichler (eds) *The Future of the Post-massified University at the Crossroads*. Heidelberg, Springer, pp. 85–100. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01523-1_7
- Simai Mihály (2018): A felsőoktatás jövője, az élethosszi tanulás és a globális kihívások. *Magyar Tudomány*, 179 (1), pp. 90-98. <https://doi.org/10.1556/2065.179.2018.1.10>
- Sipos Norbert – Jarjabka Ákos – Kuráth Gabriella – Venczel-Szakó Tímea: (2020): Felsőoktatás a COVID-19 szorításában: 10 nap alatt 10 év? Gyorsjelentés a digitális átállás hatásairól a munkavégzésben a Pécsi Tudományegyetemen. *Civil Szemle*, Különszám, pp. 73-93.

- Sipos Norbert – Kuráth Gabriella – Gyarmatiné Bányai Edit (2020): A frissdiplomások kompetenciái és a bérek kapcsolata. A kompetenciafejlesztés lehetőségei a felsőoktatásban. *Közgazdasági Szemle*, 67 (11), pp. 1130-1153. <https://doi.org/10.18414/ksz.2020.11.1130>
- St.Jorre, Trina.Jorre – Boud, David – Johnson, Elizabeth (2019): Assessment for distinctiveness: recognising diversity and accomplishments. *Studies in Higher Education*, 46 (7), pp. 1371-1382. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1689385>
- Suler, Petr – Palmer, Laura – Bilan Svitlana (2021): Internet of Things Sensing Networks, Digitized Mass Production and Sustainable Organizational Performance in Cyber-Physical System - based smart factories. *Journal of Self-Governance and Management Economics*, 9 (2), pp. 42-51. <https://doi.org/10.22381/jsme9220214>
- Szerepi Anna (2006): Munkaadók és fejjadászok a munkaerőpiacról és az oktatási rendszerről. In: Györgyi Z. et al. (szerk.): *Diplomával a munkaerőpiacon. Felsőoktatási Kutatóintézet*, pp. 89-115.
- Trautmann László – Vida Cecília (2021): TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG-IPARPOLITIKA-FELSŐOKTATÁS. *Köz-gazdaság-Review of Economic Theory and Policy*, 16 (4), pp. 49-76. <https://doi.org/10.14267/RETP2021.04.04>
- Varga Erika (2014): *A személyes kompetenciák átértékelődése az emberi erőforrás menedzsment és a gazdasági felsőoktatás szemszögéből*. Doktori értekezés. Szent István Egyetem, Gödöllő. https://szie.hu/file/tt/archivum/Varga_Erika_ertekezes.pdf
- Vit Eszter – Holb Éva (2022): A felsőoktatási jelentkezés számok visszaesése és a felvételi követelmények változása egy év távlatából. *Iskolakultúra: Pedagógusok szakmai-tudományos folyóirata*, 32 (1), pp. 23-43. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2022.1.23>
- Zakota Zoltán (2020): Oktatás járvány idején- az alkalmazkodás nehézségei. *Civil Szemle, Külön szám*, pp. 59-71.
- Ádler Judit – Stocker Miklós (2012): Kompetencia alapú, output orientált oktatás az ideális foglalkoztatottság érdekében. TM 60. sz. műhelytanulmány. BCE Vállalatgazdaságtan Intézet Versenyképesség Kutató Központ.
- Ősz Rita (2020): Hogyan alakíthatjuk át az online oktatást a járványhelyzet értékelése után. *Civil Szemle, Különszám*, pp. 145-154.
- Shagiakhmetova, Minzilya – Bystritskaya, Elena – Demir, Servet – Stepanov, Roman– Grishnova, Elena – Kryukova, Nina (2022): *Primary Teachers Difficulties Related to Compulsory Distance Education During COVID-19*. *Contemporary Educational Technology*, 14 (2), pp. 2-9. <https://doi.org/10.30935/cedtech/11589>